

به نام خدا

۱۴۹۷

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق

پایان نامه جهت دریافت درجه ی کارشناسی ارشد رشته حقوق بشر

عنوان :

تقابل حیثیت انسانی و روسپیگری: رویکرد حقوق بشری

دانشجو:

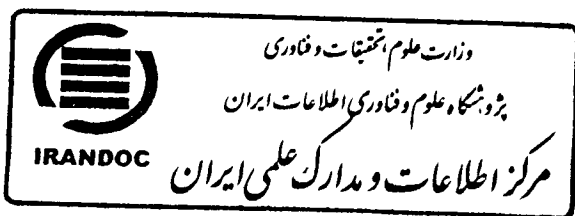
زینب سادات غنی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر امیر نیک پی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید محمد قاری سید فاطمی

شهریور ۱۳۸۹

۱۴۹۶۰۴

۱۳۸۹ / ۱۰ / ۱۹

به خواهران ناشناخته‌ام

با سپاس از:

استاد راهنمای عزیز، آقای دکتر نیک‌پی به خاطر راهنمایی‌های ارزنده و
راه‌نشانی‌های دوستانه‌شان؛

استاد مشاور گرامی، دکتر سیدفاطمی به خاطر راهنمایی‌های مؤثر و در اختیار نهادن
برخی منابع؛

دکتر هومن موثق، دکتر رحیم نوبهار و دکتر نجفی ابرندآبادی به خاطر در اختیار
نهادن برخی منابع؛

اساتید محترمی که پذیرفتند در این رساله با من مصاحبه نمایند؛

دوست و همسر عزیزم، جاوید سبحانی به خاطر همراهی و راهنمایی‌های مؤثرش؛

و دوستانم لیلا فغفوری و جواد فراهانی به دلیل نقدهای موشکافانه‌شان.

دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

نام خانوادگی: غنی

نام: زینب سادات

سال ورود: ۱۳۸۶

رشته تحصیلی: حقوق بشر

استاد راهنما: جناب آقای دکتر امیر نیک پی

تاریخ فراغت از تحصیل: شهریور ۱۳۸۹

استاد مشاور: جناب آقای دکتر سید محمد قاری سید فاطمی

عنوان پایان نامه: تقابل حیثیت انسانی و روسپیگری: رویکرد حقوق بشری

چکیده

روسپیگری، مسئله‌ای است که در بسیاری از جوامع انسانی وجود داشته و دارد. در سال‌های اخیر این نهاد، اشکال و نمودهای متنوعی پیدا کرده است و نیز در غالب یک تجارت جهانی در کنار پورنوگرافی، قاچاق انسان، تورسم جنسی و... گردش مالی کلانی را در برمی‌گیرد. از سوی دیگر، از دو دهه پایانی قرن بیستم گفتمانی در سطح جهانی آغاز شده است که خواهان حق‌انگاری روسپیگری به عنوان یک شغل و یا به رسمیت شناختن روسپیگری به عنوان حق خرید و فروش خدمات جنسی است، این گفتمان عمدتاً از سوی نهادها و سازمان‌هایی که خود در تجارت جهانی روسپیگری سهم هستند مورد حمایت مالی و سیاسی قرار دارد. از سوی دیگر، در وضعیت‌های کنونی روسپیگری، روسپیان به عنوان گروهی طردشده و به حاشیه رانده شده از گفتمان حق به عنوان تنها برگ برنده‌ای که در دستان خود می‌بینند برای طرح مطالبات و خواسته‌هایشان استفاده می‌کنند و خواهان به رسمیت شناخته شدن به عنوان کارگران جنسی هستند. از این رو، بررسی این مطالبات از نقطه نظر مفاهیم و ارزش‌های مورد نظر حقوق بشر اهمیت اساسی دارد که این پایان نامه به این امر می‌پردازد. در این راستا، ابتدا صورت مختصر به بررسی نظریه‌های مختلف در خصوص روسپیگری، سیاست‌های حقوقی و رویکرد حقوق بین الملل بشر در خصوص روسپیگری پرداخته شده است و سپس رابطه روسپیگری و مفاهیم حقوق بشری: شأن بشری، خودفرمانروایی، استثمار و مناسبات ابزارانگاران و مالکیت بر بدن، سلطه، نابرابری، پدرسروری

کلید واژه: روسپیگری، شأن بشری، خودفرمانروایی، استثمار، مالکیت بر بدن، سلطه، نابرابری، پدرسروری

فهرست

۱	مقدمه
۱۴	بخش اول
۱۴	فصل اول: روسپیگری، تعاریف، ملاحظات نظری
۱۴	مقدمه
۲۰	گفتار اول: دیدگاه‌های موجه انگار و دیدگاه‌های حق انگار
۲۲	مبحث اول: روسپیگری؛ نهادی برای تداوم خانواده
۲۶	مبحث دوم: روسپیگری به مثابه کار جنسی
۳۱	مبحث سوم، روسپیگری به عنوان قرارداد اجاره تن و فروش خدمات جنسی
	گفتار دوم: دیدگاه‌های خواهان مبارزه با روسپیگری و دیدگاه‌های
۳۵	خواهان الغاء
۳۶	مبحث اول: روسپیگری؛ یک انحراف اخلاقی
۳۷	بند اول: دیدگاه اخلاق گرایان
۴۱	بند دوم: دیدگاه اسلامی
۴۳	مبحث دوم: روسپیگری؛ یک رابطه آسیب‌زننده

- ۴۶ مبحث سوم: روسپیگری؛ نهادی برای تداوم سلطه مردانه
- ۴۹ مبحث چهارم: روسپیگری؛ مبادله نامتقارن در مردسالاری سرمایه‌داری
- ۵۲ مبحث پنجم: روسپیگری مبادله چیزی که قابل خرید و فروش نیست
- ۵۵ فصل دوم: روسپیگری در نظام‌های حقوقی
- ۵۵ گفتار اول: روسپیگری در نظام بین‌الملل حقوق بشر
- ۵۶ مبحث اول: رویکرد اولیه نظام بین‌الملل حقوق بشر
- ۵۷ بند اول: تعهد دولت‌ها به مبارزه با روسپیگری
- ۶۰ بند دوم: روسپیگری و قاچاق انسان‌ها دو پدیده به هم پیوسته
- ۶۲ مبحث دوم: ترک مبارزه با روسپیگری
- ۶۳ بند اول: چهارمین کنفرانس جهانی زنان
- ۶۴ بند دوم: گزارش سازمان جهانی کار
- ۷۰ گفتار دوم: روسپیگری در نظام‌های حقوقی داخلی
- ۷۱ مبحث اول: روسپیگری در نظام حقوقی هلند
- ۷۱ بند اول: قانون‌مند ساختن روسپیگری
- ۷۶ بند دوم: موافقان و مخالفان قانون‌مند ساختن روسپیگری
- ۸۰ مبحث دوم: روسپیگری در نظام حقوقی سوئد
- ۸۳ بند اول: مخالفان و موافقان قانون ممنوعیت خرید خدمات جنسی در سوئد

۸۶	بند دوم: آثار اجرای این قانون
۸۸	مبحث سوم: روسپیگری در نظام حقوقی مالزی
۹۲	بخش دوم: روسپیگری و مفاهیم حقوق بشری
۹۴	فصل اول: روسپیگری و شأن بشری
۹۴	گفتار اول: مفهوم شأن بشری
۹۵	مبحث اول: تحول تاریخی مفهوم شأن بشری
۹۷	مبحث دوم: شأن بشری در اندیشه کانت
۹۹	مبحث سوم: تفاسیر متأخر از شأن بشری
۱۰۲	گفتار دوم: حق‌انگاری روسپیگری بر اساس مفهوم شأن بشری
۱۰۲	مبحث اول: روسپیگری، تجسم خودفرمانروایی
۱۰۶	مبحث دوم: نقد انگاره تحقیرآمیز بودن روسپیگری
۱۱۱	گفتار سوم: رد روسپیگری براساس الزامات شأن بشری
۱۱۱	مبحث اول: روسپیگری؛ بازنمایی تحقیر زنان در مردسالاری
۱۱۳	مبحث دوم: روسپیگری؛ عینیت مناسبات نابرابر و سلطه‌آمیز
۱۱۹	فصل دوم: روسپیگری و خودفرمانروایی
۱۱۹	گفتار اول: مفهوم خودفرمانروایی

- ۱۲۴ گفتار دوم: روسپیگری به مثابه کنش خودفرمانروایانه
- گفتار سوم: نقد پیش فرض های بنیادین خودفرمانروایی در
- ۱۲۷ نظریه حق انگاری روسپیگری
- ۱۳۵ فصل سوم: روسپیگری، استثمار و مناسبات شیءانگاران
- ۱۳۵ گفتار اول: مفهوم استثمار و شیءانگاری
- ۱۳۹ گفتار دوم: استثمار و شیءانگاری، عوارض شکلی از روسپیگری
- ۱۴۳ گفتار سوم: نظریه استثماری و شیءانگاران روسپیگری
- ۱۴۸ فصل چهارم: روسپیگری از منظر ایده مالکیت بر بدن
- ۱۴۹ گفتار اول: مفهوم مالکیت بر بدن
- ۱۴۳ گفتار دوم: روسپیگری قرارداد دریافت حق مالکانه بر بدن
- ۱۵۶ گفتار سوم: روسپیگری؛ نظریه کالایی شدن «خود»
- نتیجه گیری: چالش های حق انگاری روسپیگری
- ۱۶۲ از منظر حقوق بشر
- ۱۶۷ بررسی فرضیه تحقیق
- ۱۶۹ مشکلات و موانع تحقیق

۱۷۰

پرسش‌های آینده

۱۷۲

منابع

مقدمه

ما خواهان این هستیم که صدایمان شنیده شده و بدان احترام گزارده شود.

بیانیه کارگران جنسی در اروپا، ۲۰۰۵

سوم مارس سال ۲۰۰۱، در هند ۲۵۰۰۰ روسپی جمع شدند و از آن روز سوم مارس روز جهانی حقوق کارگران جنسی^۱ نامیده می‌شود و روسپیان با تجمع در نقاط مختلف دنیا خواهان رسیدگی به مطالبات‌شان می‌شوند. از آنجا که حقوق بشر با ادعاهای رهایی‌بخش خود امید هر فرد و گروهی است که احساس می‌کند مطالبات، منافع یا نیازهایش نفی شده، رد می‌شود یا مورد غفلت قرار می‌گیرد، روسپیان نیز با این نگرش که به عنوان گروهی طردشده و نفی‌شده، زبان «حق» تنها برگ برنده‌ای است که در دست‌ان آنهاست سعی می‌کنند مطالبات خود را در چارچوب این گفتمان مطرح کنند. برخی از «حق روسپیان بر ترک روسپیگری»، برخی از «حق به رسمیت شناخته‌شدن به عنوان کارگران جنسی» و برخی نیز از «حق فروش خدمات جنسی» سخن می‌گویند. درست است که استفاده از زبان حق از سوی مردم عادی، در عرصه مطالعات آکادمیک حقوق‌دانان چندان جدی گرفته نمی‌شود، اما با توجه به اینکه در سال‌های اخیر برخی حقوقی که در فهرست ابتدایی حقوق بشر جایی نداشتند در نتیجه مذاکرات و پافشاری‌های گروه‌های مردمی، در زمره حق‌های بشری قرار گرفته و یا حداقل از میزانی از حمایت اخلاقی برخوردار شده‌اند، توجه به چنین مطالباتی نه تنها بی‌راه نبوده بلکه یک چالش دقیقاً حقوق بشری است.

¹International Sex Workers Rights Day

تعریف مسئله و طرح موضوع

امروزه تمامی ادعاها و مطالبات در قالب مفهوم حق و در چارچوب گفتمان حقوق بشر بیان می‌شود. مکانیسم‌ها و عوامل متعدد سیاسی، اقتصادی و حقوقی بر پذیرش یا عدم پذیرش این ادعاها و مطالبات تأثیرگذارند، اما بدیهی است هر ادعا و مطالبه‌ای برای پذیرفته شدن - ولو در قالبی غیر از مفهوم حق - نیازمند موجه‌سازی بر مبنای ایده کلی حقوق بشر به عنوان یک ارزش جهان‌شمول است. از دهه هشتاد قرن بیستم میلادی، گفتمانی در حمایت از روسپیگری به عنوان یک «شغل» و در نهایت به عنوان «حق خرید و فروش خدمات جنسی» در سطح جهانی آغاز شده است. این گفتمان با استفاده از ایده‌های آزادی جنسی، حقوق زنان و مفاهیم حقوق بشری هم چون خودفرمانروایی¹ و نیز بهره‌مندی از امکانات اقتصادی و رسانه‌ای فراوانی که در اختیار دارد توانسته است تا حدودی مقبولیت ادعای خود را افزایش دهد. این گفتمان با متمایز ساختن روسپیگری اجباری و روسپیگری اختیاری ادعا می‌کند روسپیگری یک انتخاب شخصی از سوی افراد آگاه و بالغ است و چنانچه اجباری از سوی شخص ثالث در میان نباشد امری مقبول است. بدین ترتیب، براساس این دیدگاه، تنها عنصر نامطلوب در روسپیگری اجبار است. چنانچه در ادامه شرح داده شده است این ایده از سوی برخی سازمان‌های مدافع حقوق بشر نیز مورد پذیرش قرار گرفته است، در حالی که به نظر می‌رسد با چالش‌های بسیاری مواجه باشد.

اغلب، روسپیگری به اختصار «برقراری رابطه جنسی به هدف دستاوردهای مادی» دانسته می‌شود. در گذشته، مهم‌ترین نگرانی در خصوص روسپیگری، مربوط به احساسات جنسی و بی‌عفتی زنان بود. اما رفته‌رفته با توجه به تغییراتی که در نهاد روسپیگری به وجود آمد، «تجاری شدن رابطه جنسی» در تعریف روسپیگری بیشتر مورد توجه قرار گرفت. بر این مبنای، روسپیگری به عنوان عمل زنی که «برای به دست آوردن پول، مکرراً و دائماً در صورت تقاضا از سوی هر

¹ Autonomy

کس، با او ارتباط جنسی برقرار می‌کند»^۱ تعریف شد. در نوشته‌های جدیدتر، جنبه تجاری روسپیگری اهمیت بیشتری پیدا کرده است و روسپیگری خیلی مختصر و به عنوان «رابطه جنسی پولی»^۲، یا «رابطه جنسی تجاری»^۳ تعریف می‌شود.

به طور سنتی، در نظام‌های حقوقی سه رویکرد در خصوص روسپیگری وجود داشته است. رویکرد نخست، جرم‌انگاری روسپیگری و مجازات روسپیان است. مدافعان این رویکرد بر مبنای استدلال‌های اخلاق‌گرایانه، مستند به آسیب‌زا بودن روسپیگری و پدسروری حقوقی^۴ خواهان جرم‌انگاری آن هستند.^۵ رویکرد دوم، به رسمیت شناختن یا صدور مجوز برای روسپیگری است. مدافعان این رویکرد، روسپیگری را امری طبیعی و به عنوان یکی از جنبه‌های زندگی اجتماعی انسان در نظر می‌گیرند و خواهان نظام‌مند کردن آن هستند تا بتوان از برخی آسیب‌ها از جمله ازدیاد بیماری‌های مقاربتی جلوگیری کرد. در این رویکرد، منافع اجتماعی در مرکز توجه قرار دارد و مکانیسم‌های گوناگونی برای جلوگیری از آسیب‌های روسپیگری پیشنهاد می‌شود، به عنوان مثال منطقه‌بندی، محبوس کردن روسپیان در مکان‌های خاص، الزام روسپیان به داشتن پروانه قانونی شامل نام، قیمت، مکان و نوع عرضه، مراقبت‌ها و آزمایش‌های بهداشتی.^۶ رویکرد سوم، جرم‌زدایی بی‌طرفانه^۷ و عدم‌مداخله دولت در این مسئله است. مدافعان این رویکرد روسپیگری را یک انتخاب از سوی زنان می‌دانند و در واقع زنان را به دو دسته تقسیم می‌کنند،

¹ Dvid A. J. Richards (1979) "*Commercial Sex and the Rights of the Person*", University of Pennsylvania Law Review, V.127, p.1203.

² Mercenary sex

³ Commercial sex

⁴ Legal Paternalism به این معنا که حقوق در نقش پدر دلسوزی عمل می‌کند که آزادی‌های فرزندان را محدود می‌کند تا از آسیب زدن او به خودش جلوگیری کند.

⁵ Tong, Rosemarie (1989) "*Women, Sex and the Law*", Rowman & Littlefield Publishers, United States, pp 39-46.

⁶ Tong, Rosemarie (1989), *Ibid*, pp 46-47.

⁷ Laissez fair decriminalization

زنانی که به روسپیگری رضایت نمی‌دهند و زنان روسپی که فرض می‌شود در ازای دریافت پول به این امر رضایت دارند.^۱

علاوه بر این سه رویکرد، تحت تأثیر گفتمان حقوق زنان و با نقد نگاه مردسالارانه نسبت به روسپیگری رویکرد دیگری نیز مطرح شده است که خواستار حمایت‌های اجتماعی گوناگون از زنان روسپی و جرم‌انگاری مشتریان و پانداهاست. در این رویکرد، زنان و کودکان روسپی به عنوان قربانیان نظام اجتماعی تبعیض‌آمیز در نظر گرفته می‌شوند که هدف باید نجات آنان باشد. رویکرد اولیه نظام بین‌الملل حقوق بشر در خصوص روسپیگری نیز چنین رویکردی است؛ در کنوانسیون سال ۱۹۴۹ «منع قاچاق انسان‌ها و استثمار دیگران در روسپیگری»^۲ دولت‌ها موظف شده‌اند از زنان روسپی حمایت‌های اجتماعی، حقوقی و اقتصادی لازم را به عمل آورند و در مبارزه با روسپیگری به کاهش عوامل ریشه‌ای مانند نابرابری و فقر توجه داشته باشند.

در پی تحولاتی که در چند دهه گذشته به وقوع پیوست و با گسترش چشمگیر صنعت روسپیگری^۳ در مقیاس جهانی، گفتمانی در سطح جهان مطرح شد که خواهان تفکیک روسپیگری اجباری از روسپیگری اختیاری و به رسمیت شناختن روسپیگری اختیاری به عنوان یک شغل بود. این گفتمان در بخش مهمی از استدلال‌های خود به وضعیت‌های عینی برخی مناطق جهان اشاره داشت که در آن روسپیگری به صورت یک بخش عظیم اقتصادی در حال فعالیت و گسترش است؛ مناطقی از آسیای جنوب شرقی، اروپای شرقی و... .

^۱ Tong, Rosemarie (1989), *Ibid*, p 47.

^۲ Convention for Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, Approved by General Assembly resolution 317(IV) of 2 December 1949 entry into force 25 July 1951.

^۳ از آنجا که آن چه در روسپیگری اتفاق می‌افتد سکس نیست، بنابراین به جای عبارت صنعت سکس از عبارت صنعت روسپیگری برای اشاره به تجارت جهانی روسپیگری و سایر فعالیت‌های مرتبط با آن از جمله ایجاد و اداره روسپیخانه‌ها، کلوب‌های استریپ تیز، روسپیگری خیابانی، خدمات اسکورت، شبکه‌های اینترنتی روسپیگری، آژانس‌های تورسم جنسی، تولیدکنندگان پورنوگرافی و... استفاده می‌کنم.

در دهه‌های پایانی قرن بیستم، اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری در کشورهای در حال توسعه و همچنین فروپاشی نظام‌های سیاسی اجتماعی اروپای شرقی، منجر به افزایش فقر و گرسنگی، نابرابری اجتماعی و اقتصادی، زنانه شدن فقر و عدم دستیابی به منابع حیاتی برای ادامه زندگی در این مناطق شد.^۱ این امر زمینه را برای گسترش روسپیگری و در کنار آن شبکه‌های قاچاق و استثمار جنسی زنان و کودکان فراهم ساخت. براساس آمار منتشره از سوی سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۹۸، روسپیگری بین ۲ تا ۱۴ درصد مجموع فعالیت‌های اقتصادی چهار کشور تایلند، اندونزی، مالزی و فیلیپین را تشکیل می‌دهد.^۲

در این میان، گفتمان مدافع روسپیگری به عنوان یک شغل و یا به رسمیت شناختن آن در قالب حق خرید و فروش خدمات جنسی که در این رساله گفتمان «حق‌انگار» نامیده می‌شود، با تفکیک روسپیگری اجباری و غیراجباری و طرح این مسئله که روسپیگری نه خشونت علیه زنان بلکه یک فرصت شغلی برای بسیاری از زنان است، خواهان به رسمیت شناخته شدن روسپیگری از سوی سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای مدافع حقوق بشر به عنوان یک شغل است. اولین نشانه‌های مقبولیت این دیدگاه در سندنهایی چهارمین کنفرانس جهانی زنان در پکن در سال ۱۹۹۵ بروز یافت. در پاراگراف ۱۱۴ این سند، «روسپیگری» از لیست اشکال خشونت علیه زنان حذف و «روسپیگری اجباری» به جای آن گذارده شد. در گام بعدی نیز، سازمان بین‌المللی کار در گزارشی که در سال ۱۹۹۸ منتشر کرد، به همه کشورها توصیه کرد که روسپیگری را به عنوان یک بخش اقتصادی به رسمیت بشناسند و از این طریق از سود کلان اقتصادی آن از طریق مالیات‌گذاری سهم شوند. سازمان بین‌المللی کار در این پژوهش، گسترش روسپیگری زنان و

^۱ برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به: سیف، احمد، (۱۳۸۰) «جهانی کردن فقر و فلاکت: استراتژی تعدیل ساختاری در عمل» تهران، نشر آگه.

^۲ Lin Lean Lim, (1998) "The Sex Sector: Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia" ILO, p.7.

توریسم جنسی را برای بسیاری از کشورهای جهان به عنوان یک استراتژی توسعه پیشنهاد کرده است.^۱

این رویکرد از سوی بسیاری از سازمان‌های مدافع حقوق زنان و سازمان‌های فعال در زمینه قاچاق انسان‌ها و حقوق روسپیان مورد اعتراض قرار گرفته است. منتقدین، مدافعان این رویکرد را به نادیده گرفتن تجربه‌های واقعی زنان روسپی و خشونت فزاینده روسپیگری و سهم بودن در سود مالی سرشار صنعت جهانی روسپیگری متهم می‌کنند و از حق روسپیان بر ترک روسپیگری سخن می‌گویند. مدافعان حق‌انگاری روسپیگری روسپیان شاد و راضی کیوته^۲ را شاهدی بر ادعاهای خود می‌دانند و منتقدین به وضعیت‌های خشونت‌بار روسپیان، میزان بالای خودکشی، قتل، ضرب و شتم و تجاوز به روسپیان در هند، گواتمالا، تایلند، اروپای شرقی، هلند و دیگر نقاط جهان و نیز روسپانی که خود می‌گویند خواهان ترک روسپیگری هستند اما هیچ گزینه دیگری برای ادامه زندگی در اختیار ندارند اشاره می‌کنند.

هر یک از این تصاویر، بخشی از واقعیت روسپیگری را در جهان کنونی ما نشان می‌دهد چرا که روسپیگری اشکال متنوع و نموده‌های متعددی دارد، هم‌چنین میزان رضایت و آزادی اراده افراد در انتخاب آن نیز بسیار نسبی است و بستگی به عوامل گوناگونی دارد.

از سوی دیگر، بحث در خصوص روسپیگری ابعاد بسیار گسترده‌ای پیدا کرده است و دیگر تنها حول خشونت‌آمیز یا لذت‌بخش بودن و آزادی یا استثمار در نمی‌گیرد، بلکه پرسش‌های جدیدی در خصوص ضرورت وجود خدمات روسپیان در جامعه مطرح شده است. به عنوان مثال

^۱ See: Lin Lean Lim (1998) "The Sex Sector: Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia" ILO.

^۲ کیوته (Call Off Your Old Tired Ethics) سازمان امریکایی مدافع حقوق روسپیان، این سازمان در سال ۱۹۷۳ در سانفرانسیسکو توسط مارگو استی جیمز (Margo St. James) تأسیس شد.

در بیانیه‌ای که در اوت ۲۰۰۹ در فرانسه برای «همبستگی عمومی با معلولین»^۱ منتشر شده و از سوی اشخاص و انجمن‌های بسیاری امضا شده است در کنار حق بر اشتغال، آموزش، آزادی رفت و آمد و... از «حق بر زندگی جنسی مؤثر» سخن به میان آمده است. این عبارت در بیانیه مذکور، بحث‌های متعددی در جامعه فرانسه به راه انداخته است در این مورد که آیا چنین حقی مستلزم این است که شغلی به عنوان سکس‌یار وجود داشته باشد؟ و اینکه آیا تضمین حق زندگی مؤثر جنسی برای معلولین به این معناست که باید کسانی باشند که خدمات جنسی به معلولین ارائه دهند؟ همچنین این بحث مطرح شده است که در صورت پذیرفتن این امر، آیا چنین حقی باید برای گروه‌های دیگری از جامعه مانند زندانیان، بیماران و... نیز تضمین شود؟ مخالفان این بیانیه آن را پوششی برای روسپیگری می‌دانند.^۲

نکته قابل توجه دیگر این است که هر چند به لحاظ تاریخی، روسپیگری نهادی بوده است که در آن اغلب زنان عرضه‌کننده و مردان مشتری بوده‌اند، اما باید توجه داشت که روسپیگری، تنها یک مسئله زنانه نیست. روسپیگری مردان نیز اگرچه در مقیاس‌های کوچک، همواره وجود داشته و روسپیان مرد نیز خدمات خود را به مردان همجنس‌خواه و گاه زنان عرضه می‌کنند. همچنین ممکن است زن روسپی خدمات خود را به زنان همجنس‌خواه ارائه کند. با آگاهی به این امر، از آنجا که امکان بررسی جامع روسپیگری و توجه به تمام اشکال و نمودهای آن در یک رساله امکان‌پذیر نبود، در این رساله بیشتر بر روسپیگری زنان تمرکز شده است. در ادبیات موضوع نیز چه از جانب حق‌انگاران روسپیگری (و موجه‌انگاران) و چه از جانب طرفداران مبارزه با روسپیگری و طرفداران الغای آن، تمرکز بیشتری بر روسپیگری زنان وجود دارد، با این

^۱ «*Tous solidaires avec les personnes handicapées*» disponible sur le blog <http://malkamarcovich.canalblog.com>

^۲ Claudine Legardinier, Malka Markovich, Sabine Salmon et Annie Sugier (2009) «*Assistante sexuelle pour handicapés ou prostitution ?*» Libération, Mardi 4 Août, p. 22.

تذکر که بسیاری از استدلال‌های مطرح شده در این مباحث، به دلیل سرشت انسانی مسئله قابل تعمیم به مردان روسپی نیز هست.

سابقه تحقیق

نظریه‌پردازی در خصوص روسپیگری در چارچوب نظریه فمینیستی و گفتمان حقوق بشر به بحث‌ها و چالش‌های نظری بسیاری منجر شده است که افق‌های دورتری از چالش‌های حقوق بشر در جهان معاصر را روشن ساخته و پرسش‌های بدیعی در این خصوص آفریده‌اند. در ذیل گزارش مختصری از این امر آمده است.

در قالب گفتمان حقوق بشر، بر اساس یک تفسیر از شأن بشری که با ارجاع به اندیشه کانت جوهره اصلی آن را خودفرمانروایی می‌داند، استدلال می‌شود که از آنجا که احترام به شأن بشری افراد مستلزم احترام به خودفرمانروایی آنان است و نادیده گرفتن خودفرمانروایی انسان‌ها شیء‌انگاری آنان است، چنانچه فردی با اراده خود اقدام به روسپیگری نماید و هیچ اجباری از سوی شخص ثالث در میان نباشد، این عمل در چارچوب آزادی‌های فردی و خودفرمانروایی او قرار می‌گیرد و ممانعت او از این کار نادیده انگاشتن خودفرمانروایی فرد و شیء‌انگاری اوست: «چگونه می‌توانیم از روسپیگری جلوگیری کنیم در حین اینکه حقوق و آزادی‌های اساسی را حفظ کنیم. با گفتن این گزاره، مقصودم این نیست که خود را روسپی کردن، یک حق اساسی است. مقصودم این است که ثابت شده است که غیرممکن است بدون نقض حقوق و آزادی‌های اساسی از روسپیگری ممانعت کرد»¹. مدافعان این دیدگاه، با تفکیک روسپیگری اجباری و غیراجباری، روسپیگری غیراجباری را به عنوان کارجنسی می‌پذیرند و معتقدند در روسپیگری تنها باید با اجبار مبارزه کرد.

¹ Ericson, Lars O. (1980) "Charges against Prostitution: An Attempt at a Philosophical Assessment", *Ethics*, V.90, p.361.

در مقابل، نویسندگان دیگر با تکیه بر تفاسیر دیگری از شأن بشری، روسپیگری را نقض شأن بشری انسان‌ها می‌دانند. در این تفاسیر از شأن بشری، اصل غایت فی‌نفسه بودن انسان و ممنوعیت ابزارانگاری، شیء‌انگاری و استثمار که مفاهیمی نسبتاً مشابه هستند و نیز برابری مورد توجه قرار می‌گیرد.

کارول پتمن^۱، معتقد است از آنجا که ارتباط عمیقی میان هویت جنسی و خویشتن فرد وجود دارد، کالایی شدن رابطه جنسی نمی‌تواند از کالایی شدن خود فرد مجزا باشد، به عبارت دیگر از نظر او روسپیگری به خودی خود، مستلزم کالایی شدن «خود» فرد است. او مفهوم نیروی کار در بازار سرمایه‌داری را نقد کرده و این مسئله را مطرح می‌کند که نیروی کار مقوله‌ای انتزاعی است، آن چه که درحقیقت در فروش نیروی کار در بازار سرمایه‌داری رخ می‌دهد، انتقال قدرت فرمان راندن بر بدن کارگر به کارفرما است. بر این مبنای کارول پتمن مفروضات طرفداران ایده کارجنسی را به چالش می‌کشد.^۲

در چارچوب نظریه فمینیستی، این ایده کلی وجود دارد که روسپیگری در خدمت تداوم سلطه مردسالاری بر زنان است. کریستین اوورال، آن را مبادله نامتقارن در مردسالاری سرمایه‌داری می‌داند. از دید او این رابطه نامتقارن زمینه را برای اشکال دیگر عدم تقارن و نابرابری در قدرت فراهم می‌کند.^۳

از دید فمینیست‌های رادیکال روسپیگری یکی از نهادهای تداوم سلطه مردانه است که در کنار پورنوگرافی، تجاوز، زنای با محارم و... فرودستی زنان در مردسالاری را تقویت می‌کند و تداوم می‌بخشد. در این دیدگاه، روسپیگری یک تعامل خصوصی و بدون آسیب نیست بلکه

¹ Pateman, Carole

² Pateman, Carole (1985) "Defending Prostitution: Charges against Ericsson" *Ethics*, Vol.93, p.562.

³ Overall, Christine (1992) "What's Wrong with Prostitution? Evaluating Sex Work" *Signs*, Vol.17, No. 4, pp. 712-713.

ابزاری قدرتمند برای ایجاد، تقویت و تداوم شیءانگاری زنان از طریق احساس جنسی و جهان کوچکی از سلسله مراتب جنسیتی است و نه تنها چکیده شیءانگاری زنان در مردسالاری است بلکه آن را مستحکم می‌کند. به تعبیر سوزان جی. کل^۱؛ «نهاد سلطه مردانه... به همان صورت که ... برده‌داری نهاد سلطه سفیدپوستان بود... نهادی که در آن بسیاری از زنان آسیب می‌بینند»^۲ از دید فمینیست‌های رادیکال، ریشه‌کن ساختن روسپیگری یکی از شروط تحقق برابری میان زن و مرد است.

ضرورت انجام تحقیق

براساس آمار منتشر شده از سوی سازمان ملل در سال ۲۰۰۳، سالانه حدود ۴ میلیون نفر که بیشترشان زن و کودک هستند قربانی قاچاق انسان می‌شوند و در شبکه‌های روسپیگری مورد استثمار قرار می‌گیرند.^۳ در همین سال گزارش پارلمان اروپا اعلام کرد سالانه مبلغی بالغ بر ۵ تا ۷ میلیارد دلار - بیش از مبلغ کل بودجه نظامی‌ای که در جهان صرف می‌شود- در تجارت جهانی روسپیگری در گردش است و زنان و کودکان عمدتاً از کشورهای در حال توسعه و کشورهای که اقتصاد در حال گذار دارند به خصوص کشورهای آسیای جنوب شرقی، امریکای لاتین، اروپای شرقی و کشورهایی که بعد از فروپاشی شوروی به استقلال رسیده‌اند به مناطقی چون اروپای غربی و امریکای شمالی قاچاق می‌شوند.^۴

این آمارها و آمارهای مشابه دیگری که از سوی دیگر سازمان‌ها و نهادهای مدافع حقوق بشر مطرح شده است نشان‌دهنده وجود شبکه سازمان‌یافته‌ای از انواع جرایم علیه زنان و کودکان در سطحی گسترده است، شبکه‌ای که سود مالی بسیار کلانی را در بر می‌گیرد و به همین علت با

¹ Susan G. Cole

² Christine Overal (1992), *Ibid*, p.707.

³ European Parliament (2004) "*Report on the Consequences of the Sex Industry in the European Union*", 1999-2004, Committee on Women's Rights and Equal Opportunities

⁴ European Parliament, *Ibid*